

KISFALUDY ANDRÁS
**Olasz Ferenc-kiállítás
 a Vigadóban***

A pléhkrisztusok földek, kereszteződések, mezők, templomok védelmezői. A földművesek, a módosabb családok és a hívők állítják – maguknak és a környékbelieknek –, hogy megvédje a földet, a terményt, kiengesztelje a föld szellemét a rontásból, találjanak egy szent pontot, amiben és ahol mindenki megbékél. Régi magyar szokás ez; egyesek úgy vélik: a török megszállás után vált gyakorlattá.

A fővárosban élek, nem messze tőlem egy pléhkrisztus áll régóta a Törökvérszi és a Kapy út kereszteződésében. Úgy tudom, hogy a '20-as, '30-as években a környéken még nem voltak házak, és jó fekvése miatt ez a dimbes-dombos hegyoldal gyümölcsösökkel volt tele. Ezt a tájat védte a mi pléhkrisztusunk. Talán két éve áthelyezték az út másik oldalára, nagyobb teret adva neki. Nem lehet tudni, mióta áll itt, de Ottlik Géza és Vas István is említést tesz róla, amikor még a háború előtt a Pasaréti térről gyalog jöttek fel télvíz idején a Gugger-hegyi kilátó mellé, egy étterem teraszára, ahol pléddel betakarva, snapszszal a kézben, friss joghurtot kanalazva, hosszasan elmélkedtek az előttük elterülő Budapest látképéről. Itt vonult át az egyik front, le Hűvösvölgy felé, és akkor az étterem is, a pléhkrisztus is megmenekült. Most itt maradt nekünk.

Az egyszerűen megfestett, szenvedő Krisztus-arc beletartozik egy hosszú képsorba, Olasz Ferenc fotói, pléhkrisztusai közé. Olasz évtizedek során kitartó, elkötelezett munkával felfedezett valami olyan páratlan örökséget, amely nem pótolható semmivel. Egy pléhkrisztus, egy mézskőből kifaragott kereszt – amelyet a mindennapi eső alig látható módon, lassan koptat, már-már a felismerhetetlenségig, rátelepedik a moha, betakarja az olvadó jég – népi alkotás, olyan, mint egy népdal. Évszázadokon át a kőfaragás, a fafaragás, a pléh megfestésének apró trükkjei, speciális fogásai, ábrázolási módjai, méretei, arcának kifejezése öröklődött apáról fiúra, mesterről tanítványra. A tudás csiszolódott, érlelődött. Tartalma nem válto-

zott, témája mindig ugyanaz. Bibliai történet. Egyetemes történet. Nem paraszti történet. Mindannyiunk története.

Olasz Ferenc és a fotók története Alsópáhokról indult, egy nyugat-dunántúli faluból. A kiállítás középpontjában hatalmas kereszt áll. Hátsó felén az alsópáhokiak portréi, Lina néni álomba szenderülő arcával, Hetesi Lajos a füstös varázslatával, Mariska néni szűrös szemével, Rozi néni bájosságával és Lázár Döme Jóska a rémületével, valamint Piroska néni keze, csak a keze összekulcsolva, ahol az erek olyanok, mintha gyökerek volnának. A kereszt első oldalán Szűz Mária és a homokkőbe faragott Krisztus-fejek. A szenvedés, a teljes odaadás képei. Kétméteres kereszt. Mije van még? Két vége és két kiterjedése, se vége, se hossza; lelke van a földi embernek, bennünk égő lelke, amit Tőle kaptunk. A Krisztus-fejek nem modellek után készültek. Minden egyes fej különböző, és minden egyes fej csak a mesterek tudatában élt. A nagy kereszt másik oldalán minden konkrét, mindenki élő páhoki, de átlényegült lélek-emberek. És észrevétlenül közelítenek egymáshoz, nagy-nagy titokban. A szögekkel kivert Krisztus-fej, amely egyébként kissé arrább lóg a falon, és Lázár Döme rémült arca, a rozsdamarás, a túske szakáll, az arcfelület és az ezernyi ránc, az enyészetbe való biztos haladás, összetartoznak. A valóságban megpillantott parasztember képe, és a tudatból előhívott arc lassan közelítenek egymáshoz. A lesencefalui, a szeretfalvai, a girádtótfalui, a kisbágyoni, a magosfalui, a zalacsányi, a budafai Krisztus-fejek a mi lelkünkől jöttek elő.

A szobrok is olyanok, mintha már láttam volna valahol őket. Pedig nem. Csak itt, ezen a kiállításon látom őket együtt, egymás mellett, egy falon, a fotókon. Ha történetesen egy szántón vagy legelőn elmegyek egy Krisztus-kereszt előtt, oda se nézek, de megnyugszom. Jó tudni, hogy itt vannak. Csendes kiállításuk messze elér. Akkor még nem fogom fel, hogy a keresztre feszítés népi és képi gondolata valahol mélyen bennem él. Csak sejthetem, hogy a lélek legmélyebb rétegeiből hívta elő a faszobrász, a kőfaragó, a festő azt a képet, amely nélkül nincs valódi élet. Ám éppen ez az ő nagyszerűségük, hogy száz meg száz megfestett pléhkrisztus, kifaragott fa- vagy kőszobor valamikor egyéni volt, de személytelené, egyetemessé magasult az időben.

A felső teremben a színes nagyítások szorosan egymás mellé vannak rakva. A vékony fekete keretek összeérnek. Nem a hagyományos kiállításrendezői

* A kiállításnak 2016. február 27. és április 10. között a Vigadó Galéria adott helyet.

gyakorlat érvényesül az installálás folyamatában. Egy más szemlélet indokolja ezt a sűrűséget. Olasz nem kívánta, hogy egyenként értelmezzék a fotó, a kép tartalmát. Nincs szükség olyan távolságokra, mintha egy-egy Tizianót, Picassót vagy Mednyánszkyt kellene látnunk egymás mellett. Ezek a fotók ugyanarról beszélnek, ugyanazt mondják el. A téma azonos, a forma nem.

Érdeemes elgondolkodni azon, hogyan tudja Olasz megfogalmazni azokat a kérdéseket, amelyek az élet és a kultúra, a tudomány és a társadalom, a lét és a mindenség problémáival foglalkoznak. Csupa nagy kérdés. Egy kiállítóterem falán vizuálisan összerakva. Nem mennék messze a kérdés megfogalmazásakor, ha ezeket a képeket a magyar népdalokhoz hasonlítanám. Az akár kilencszáz éves népzenei dallamokhoz, azokhoz, amelyek még magukban hordoztak valamit a múltjukból, és amelyeket évszázadok alatt csiszoltak, finomítottak. Amit Bartók és Kodály is felfedezett. Fülep Lajos írta San Franciscóról szóló tanulmányában, hogy „minden kultúrának szüksége van egy metafizikai alapra, amelyre e kultúra minden mozzanata visszavezethető, az elvek, a hitek, és a meggyőződések oly magasabb rendű egységére, melyben a különbségek és ellentétek is elférnek”.

És folytatva: „Minden vallásos tény valójában micsoda? Az embernek az istenséggel való érintkezése, tehát az időbeli és pszichológiai elemnek az örökkévaló és metafizikai elemhez való viszonya. [...] Az emberi, a lelki elemet, a pszichét, mely istennel egye-

sül, a nagy egyéniség képviselte: Krisztus.” Ezeket a képeket, ezeket a pillanatok látjuk Olasz Ferenc képein. Szorosan egymás mellett.

Fülep Lajos gondolatmenete a következőképpen folytatódik: „A nép nemcsak etnológiai fogalom, mely jelenti valamely ország lakosságának összességét, és nemcsak szociológiai fogalom, mely jelenti a társadalom legalsó, testi munkát végző rétegét; a nép történelmi

Döme Jóska (Alsópáhok, 1966)

fogalom is, mely bizonyos állapotot, ősi szokásokat, világnézetet, vallást, nyelvet, költészetet, művészetet és életmódot jelent”. A nép tehát a kultúra szilárd alapja, metafizikai pontja lehet. Fülepnek ezt a gondolatát közvetíti képeivel Olasz Ferenc. Az összes fotóábrázolás Krisztus-fejei, ismert és ismeretlen öregasszonyok – a paraszti munka napszámosainak – portréi: mind-mind egy megtalált, élő metafizikai pont alapján értelmezhetőek. Olasz művészi nagyszerűsége éppen abban rejlik, hogy megtalálta ezeket a pléhkrisztusokat, fafaragásokat, szenvedő mészárosok fejeket. Az egész kiállítás, a képek összessége, a Krisztus-fejeknek ez a sokasága

egy semmihez sem hasonlítható igazodási pont, találkozás a múlttal, élet a jelenben.

A kiállítás egész anyagát így, ahogyan van, egyben kellene tartani. Nem raktárakba rejteni, hanem egy olyan helyet találni nekik, ahová mindenki elmehet, és nézheti több száz évvel ezelőtti önmagát.

Nem ez az egyetlen metafizikai pont kultúránkban, de ez is egy. Egy a sokból, amit meg kell őrizni, ha már valaki összerakta nekünk.